

**Dende
os seus inicios
como mestre
defendeu
unha
educación
liberadora
e en lingua
galega**

nificaba educar". Era o outono de 1978, chegaba ao seu primeiro destino no coche de liña e cunha estética xenuína de maio do 68, que casaba á perfección coas ideas que trataba de poñer en práctica e que batían coa realidade do momento. Naquela escola daba clase a dez alumnos de EXB (catro de quinto, tres de sexto e tres de sétimo). O primeiro que leu con eles foi *O Principiño* e, ao comezo, os rapaces estaban confundidos "porque o mestre falaba en galego e pedíalles que o chamasen polo seu nome de pía".

Daquela estaba moi influenciado polo pensamento da Escuela Nueva, Célestin Freinet e a Escuela Moderna, A. S. Neill (coa experiencia de Summerhill), Paulo Freire e Lorenzo Milani. Non lle resultou doado aplicar preceptos, como partir do máis próximo e poñelo en valor, porque tal pensamento supoñía comezar polo uso da lingua propia, o que entón "non estaba legalizado e continuamente tiña que dar explicacións".

Neste ambiente de contradicións vese obrigado a facer verdadeiros equilibrios para ofrecerlles aos alumnos e ás alumnas a educación liberadora na que el cría e permanecer, minimamente, dentro das canles do politicamente correcto. Aínda así, as súas clases afastábanse bastante do convencional. Traballaba investigando no medio e construía cos rapaces o libro de vida a partir dos textos sobre o contexto natural e social nos que se movían.

Tampouco hai que esquecer a influencia que exerceu na súa traxectoria persoal e profesional a participación activa en asociacións, como o MCEPG (Movemento Cooperativo da Escola Popular de Galicia), coñecido como o movemento Freinet galego, e en Nova Escola Galega.

Escola pública, democrática e laica

Suso reivindicaba unha escola pública, laica e integradora de crenzas e culturas. Sempre manifestou a necesidade de inculcar valores democráticos nos centros escolares e, de aí, a súa actitude belixerante cos sectores que tanto se teñen oposto á materia de Educación para a Cidadanía e os Dereitos Humanos. Para el, a educación cidadá debe considerarse como unha cuestión de Estado, como a educación en xeral. Nos momentos de maior tensión entre defensores e detractores da materia, pronunciábase de maneira clara e contundente en diarios, como *El País*, ou revistas, como *Cuadernos de Pedagogía*.

Nunha entrevista publicada en *Eduga* hai algo máis dun ano, referíase á "necesidade de formar persoas autónomas e responsables, con capacidade de reflexión e decisión", algo que asociaba ao concepto de cidadanía. Nese sentido, entendía que a materia contribuiría a mellorar o ámbito de relación, porque "fala de convivencia democrática, de resolución non violenta de conflitos" e, en definitiva, "de impulso da cultura de paz". Advertía, non obstante, da necesidade de arroupala dándolles un impulso ás titorías "tan importantes para reforzar as boas relacións nos centros"; e propoñía enchelas de contido, o que significa convertelas en momentos nos que o alumnado "se descobre a si mesmo, descobre os demais e aprende a convivir en paz e harmonía".

Para el a convivencia pacífica é o referente fundamental que debe guiar a vida das persoas. “A Declaración Universal dos Dereitos Humanos é a catedral laica das relacións sociais”, dixo nalguna ocasión; e “á escola correspóndelle a responsabilidade de integrar a diversidade cultural que acolle nas aulas”. Iso si, “ningunha proclama de defensa da tradición, ou de determinadas prácticas relixiosas poden manterse, se van contra a dignidade e a igualdade recollidas na devandita declaración e na Carta Magna”.

A familia e os amigos

Neste bosquejo de Suso Jares, non hai que esquecer os vínculos afectuosos dos seus e das amizades que o rodeaban. Ninguén quedaba indiferente ante o seu encanto, porque a súa presenza era rotunda e irresistible. Sira e Paz, a filla e a muller, foron os seus grandes apoios. Formaban unha familia unida e feliz. Hoxe as dúas tratan de vivir coa ausencia, como o mesmo Suso lles encomendou. “Pasamos a primeira noite de Reis sen el”, comenta Paz. “Ese día conversabamos e compartiamos lecturas...” Vivían as relacións humanas no seu estado máis puro, non precisaban agasallos, porque o máis importante eran as persoas e os afectos.

O 11 de decembro do 2008, o seu cuñado, Román Raña, referíase a Suso no *Faro da Cultura*, e facíao nestes termos: “Adoraba o jazz e o chocolate, reverenciaba o viño...” “bebía a música con gorentoso pracer. Tocaba a guitarra e o saxo con porosa disciplina e cantaba nas festas coa súa voz de aldea mansa, de río e cornucopia...”

Manolo Bragado foi un dos seus grandes amigos e destaca del a súa “especial sensibilidade á hora de comunicarse cos demais. Coidaba especialmente a parte emocional, concedíalles importancia ás persoas e ás súas circunstancias”, o que permitía que o interlocutor “se sentise respectado”. Falaba claro e non esquivaba o conflito, senón que o encaraba de forma positiva e non violenta. “Non era persoa de verdades absolutas”, máis ben “convidaba á reflexión e á dúbida”, e cría que cada individuo debe construír as “súas propias perspectivas e camiños”.

Por todo isto, pola familia, pola amizade, polos ideais... e evocando as palabras pronunciadas polo seu compañeiro e amigo, Narciso de Gabriel, o día que o despediamos, “valeu a pena vivir!”

Jesús Rodríguez Jares

Os seus proxectos máis salientables

Coordinador do colectivo Educadores pola Paz de Nova Escola Galega.

Presidente de AIPAZ (Asociación Española de Investigación para a Paz).

Presidente da AGAPPAZ (Asociación Galaico-Portuguesa de Educación para a Paz).

Deseñou e coordinou o proxecto multidisciplinar e solidario "Construír a Paz. Cultura para a Paz.

Deseñou e coordinou o programa educativo municipal do Concello de Vigo "Aprender a convivir".

Algunhas das súas obras

Técnicas e Xogos cooperativos para todas as idades. Vigo, Xerais. 2005, 3ª ed.

Educación para la paz. Su teoría y su práctica. Madrid, Popular. 2005, 3ª ed.

Educación e dereitos humanos. Estratexias didácticas e organizativas. Vigo, Xerais. 1998. Edición en castelán na Ed. Popular. Madrid, 2002. 2ª ed.

Aprender a convivir. Vigo, Xerais. 2006. 3ª ed.

Educación y conflicto. Guía de educación para la convivencia. Madrid, Popular. 2001. 2ª ed. (2007).

Educación para la verdad y la esperanza. En tiempos de globalización, guerra preventiva y terrorismo. Madrid, Popular. 2005. 2ª ed.

Pedagogía de la convivencia. Barcelona, Graó. 2006.

Educación e paz I. 25 anos de Educadores pola Paz. Vigo, Xerais. 2008.

eduga someterá todos os traballos a informe de consultores na modalidade de revisión anónima. No caso de que o tema así o requira procederase a consultar avaliadores externos. As avaliacións atenderán a criterios de relevancia, adecuación ás normas da publicación, actualidade do traballo e alcance das conclusións.

colabora con investigación

Nesta sección recóllense os artigos que, mediante o estudo sistemático, a análise científica e a realización de proxectos, axudan a comprender, explicar, interpretar ou transformar a realidade, tanto no que atinxe aos sistemas educativos, como á intervención pedagóxica.

Os traballos deben axustarse ás seguintes normas:

- Non superar os 12 folios, DIN-A4, letra Times New Roman, 14 puntos.
- Incluír un mínimo de 3 imaxes, que poden ser táboas, gráficos, ilustracións ou fotografías. Estes non se computarán na extensión do artigo.
- Estar escritos, preferentemente, en lingua galega. Os que cheguen á redacción da revista en lingua castelá serán traducidos seguindo a normativa oficial.
- Ir precedidos dun título, nome e, polo menos, un apelido do autor ou autora, así como a especialidade e/ou destino no que exerce; un resumo do contido, que en ningún caso, superará as 10 liñas e 5 palabras clave.

Os artigos deben enviarse a:

revista.galega.ensino@edu.xunta.es